स्वीकरणादूर्द्धं यत्र यत्र प्रदीयते। तत्र तत्र त्रयं कुर्यादृजयित्वा मृताहनि" इति शङ्खवचनाच्च। यत्तु "अन्येषान्तु द्विजर्हिता" इति भवणात् यथं त्रैपुरुषिकपार्वणविधिः न यस्य पुत्रास्तस्य एव शस्त्रहतास्तस्य त्रैपुरुषिकविधिरुपपद्यत एव यस्य द्वौ शस्त्रहतौ एको वा तेनापि द्वैपुरुषिकैकपुरुषिकमेव पार्वणं कर्त्तव्यं यथा मनुः "पिता यस्य तु दत्तः स्यात्स्त्रीवेद्यापि पितामहः। पितुः स नाम संकीर्त्य कीर्त्तयेत् प्रपितामहम्" तथा हारीतः "पितामहोऽपि स्त्रीवेद्यै पितर्येव समापयेत्"। नन्वेकोद्दिष्टमात्रं श्रूयते यथाह गार्ग्यः "स्वपिण्डीकरणादूर्द्धं मृते क्षयचतुर्दशीम्। प्रतिसंवत्सरादन्यदेकोद्दिष्टं न कारयेत्" यमः "स्वपिण्डीकरणादूर्द्धं यत् पितृभ्यः प्रदीयते। एकोद्दिष्टविधानेन प्रदेयं शस्त्रघातिने" भविष्यपुराणे "समस्तमातस्तस्यापि पितुः शस्त्रहतस्य च। चतुर्दश्यां तु कर्त्तव्यमेकोद्दिष्टं न पार्वणम्। चतुर्दश्यां तु यत् श्राद्धं स्वपिण्डीकरणे कृते। एकोद्दिष्टविधानेन प्रदेयं शस्त्रघातिने" उच्यते। एवं वचनानामसूयत्वात् समूलत्वेऽपि पार्वणाशक्तविषयकाण्येतानि विष्णुदिवचनेषु पार्वणावगतेः। श्राद्धादीवान्तु शस्त्रहतानाम् एकोद्दिष्टविधिना कार्य्यम्। "अपुत्रा ये मृताः केचित् स्त्रियो वा पुरुषाश्च ये। तेषामपि च दर्श स्यादेकोद्दिष्टं न पार्वणम्" इत्यापस्तम्बवचने पार्वणनिषेधात्। तत्र न सकलक्षयपक्षाधारकं विष्णुदिवचने श्राद्धशब्दस्य पार्वणपरत्वोक्तेः। किन्त्वाश्विनमासीयक्षयपक्षविषयम्। ब्रह्मपुराणे "प्रावाभनेत्रादिना सकलक्षयपक्षाधारकं श्राद्धमभिधायान्ते "तर्पणीयाश्चतुर्दश्यां कुप्रपिण्डोदकक्रियाः" इति पुनरभिधानं तच्छस्त्रहतश्राद्धादिविषयम् अतएव तत्रैव "अमावास्यायां पितरः पूज्या नान्दीमुखा अपीति" इत्यप्रपितामहादीनामपि श्राद्धं दर्शितम्। इयच्च चतुर्दश्यामशस्त्रहतश्राद्धनिन्दा आश्विनमासीयक्षयपक्षश्राद्धादिव्यतिरिक्तमासान्यक्षयपक्षविहितश्राद्धाभ्यश्राद्धविषया प्रकरणभेदेन श्राद्धधर्मभेदात् सामान्यविशेषन्यायाच्च इतरथा चतुर्दश्यां संक्रान्तिश्राद्धेऽशस्त्रहतनिन्दाप्राप्तात् अतएव "क्षयपक्षे दशम्यादौ वर्जयित्वा चतुर्दशीमिति" मनुवचनेऽपि चतुर्दशीवर्जनं पक्षश्राद्धादिव्यतिरिक्तविषयम्। नन्वशस्त्रादिहतानां श्राद्धनिषेधः श्रूयते यथा ब्रह्मवैवर्ते "शस्त्रविषहतानाञ्च ऋक्षिदंष्ट्रिशरीरपैः। आत्मनस्तत्प्राणिनाञ्चैव श्राद्धमेवं न कारयेत्"। सत्यं बुद्धिपूर्वकमृतानामेव। प्रमादमृतानाञ्च श्राद्धादिकमाह अङ्गिराः "यत्र कश्चित् प्रमादेन म्रियते ऽग्न्युदकादिभिः। अशौचं तस्य कर्त्तव्यं कर्त्तव्या चोदकक्रिया"। अबुद्धिपूर्वकमपि ऋक्षदंष्ट्रादिभिः क्रीडां कुर्वतां मृतानां न कर्त्तव्यम्। ब्रह्मपुराणे "ऋक्षिदंष्ट्रिनखिव्यालविषवह्निक्रिया जडैः। आदरात् परिहर्त्तव्यः कुर्वन् क्रीडां मृतस्तु यः"। परिहर्त्तव्यः श्राद्धादौ। शास्त्रानुमत्या बुद्धिपूर्वकमृतानामपि कर्त्तव्यम्। गर्ग्यः "नष्टशौचस्मृतिर्लुप्तप्रत्याख्यातमिषक्क्रियः। आत्मानं घातयेद्यस्तु भृगवग्न्यनशनादिभिः। तस्य त्रिरात्रमाशौचं द्वितीये त्रिरात्रयुग्यः। तृतीये तूदकं कृत्वा चतुर्थे श्राद्धमिष्यते"। एवं क्रीडाव्यतिरेकेणाऽबुद्धिपूर्वमृताः शास्त्रानुमत्या च बुद्धिपूर्वकमृता अपि श्राद्धार्हाः। कथम् कुप्रपिण्डोदकत्वम् इति चेदौषधमिति ब्रूमः बुद्धिपूर्वकमृते पिण्डोदकक्रियालोपात्"।

शस्त्राभ्यास पु०ऽत०। शस्त्रप्रयोगशिक्षायां त्रिका०। [अवि०।

शस्त्रायस शस्त्रयोग्यमयः अयःसमा०। लोहभेदे (इस्पात) रा०

शस्त्रिन् त्रि० शस्त्रमस्त्यस्य इनि। शस्त्रविशिष्टे।

शस्त्री स्त्री स्वल्पं शस्त्रं ङीष्। छुरिकायाम् मेदि०।

शस्य न० शस्-य। वाक्यशेषे वासे अमरे पाठान्तरम्।

शस्य न० शस्-यत्। दलादीनां फले "शस्यं क्षेत्रगतं प्राहुः सफलं धान्यमुच्यते" इत्युक्ते क्षेत्रस्थे धान्यादौ च अस्य इत्यादित्वमपि नवशस्यसम्भोगनक्षत्राणि ज्यो० त० उक्तानि यथा "अनुराधा मृगशिरो रेवती चोत्तरा त्रयम्। अश्वा चित्रा यमा पुष्या श्रवणा च पुनर्वसुः। रोहिणी नवशस्यादिनवदृष्ट्याशनादिषु। प्रशस्तं नवपीठादिसम्भोगे ऋक्षविद्वदेत्"।

शस्यध्वंसिन् पु० शस्यं ध्वंसयति ध्वंस-णिच्-णिनि। १तृणदत्ते (ठेंद) शब्दच० २शस्यनाशके त्रि०।

शस्यमञ्जरी स्त्री ६त०। अभिनवधान्यादिशीर्षे अमरः।

शस्यशूक न० धान्यादेः शीर्षे अमरः। [अमरः।

शस्यसम्वर पु० शस्यं संवृणोति सम्+वृ-अच्। सालवृक्षे

शस्यारु पु० शस्यमर्त्ति ऋ-उच्। क्षुद्रशमीवृक्षे शब्दच०।

शाक पु०न० शक-घञ्। १पत्रपुष्पादौ अमरः २वृक्षभेदे पु० (सेगुण) दुग्धे च ३शक्तौ ४शिरोवृक्षे पु० शब्दरत्ना०। ५स्वराज्यावधि बह्वारप्रवर्त्तके राजभेदे हृतदीये बह्वारे च पु० मेदि०। शकति शामर्थ्यं शो-क तस्य नेत्वम्।